ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

MAQSUD SHAYXZODA DRAMATURGIYASIDA MILLIY RUH VA G‘OYA

Azamatov Abduazim Abdusaid o’g’li
Toshkent davlat transport universiteti II-bosqich talabasi
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20136362

Annotatsiya: Ushbu maqolada Maqsud Shayxzoda dramaturgiyasida milliy ruh va g‘oya masalalari tahlil qilinadi. Shoirning dramatik asarlarida xalqning tarixiy xotirasi, ma’naviy qadriyatlari, vatanparvarlik va insonparvarlik g‘oyalari qanday badiiy ifodalangani yoritiladi. Ayniqsa, “Mirzo Ulug‘bek” tragediyasi misolida tarixiy shaxs obrazi orqali ilm-fan, adolat va milliy tafakkur masalalari tadqiq etiladi. Maqolada Shayxzoda dramaturgiyasining o‘zbek adabiyotidagi o‘rni hamda uning milliy dramaturgiya taraqqiyotiga qo‘shgan hissasi ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: Maqsud Shayxzoda, dramaturgiya, milliy ruh, g‘oya, tarixiy drama, Mirzo Ulug‘bek, ma’naviyat, vatanparvarlik, badiiy talqin, o‘zbek adabiyoti.

Kirish

XX asr o‘zbek adabiyotining taraqqiyotida Maqsud Shayxzoda alohida o‘rin egallaydi. U nafaqat iste’dodli shoir, balki yetuk dramaturg sifatida ham o‘zbek adabiyoti rivojiga munosib hissa qo‘shgan ijodkorlardan biridir. Shayxzoda dramaturgiyasi xalqning milliy ruhini, tarixiy xotirasini va ma’naviy qadriyatlarini badiiy aks ettirgani bilan ahamiyatlidir.

Shoirning dramatik asarlarida inson taqdiri, tarixiy haqiqat, ilm-ma’rifat, ozodlik va adolat g‘oyalari markaziy o‘rin tutadi. Ayniqsa, tarixiy mavzudagi dramalarida milliy tafakkur va xalqning ma’naviy olami chuqur yoritiladi. Shu jihatdan Shayxzoda dramaturgiyasi nafaqat badiiy-estetik, balki ma’rifiy va tarbiyaviy ahamiyatga ham ega.

Mazkur maqolada Maqsud Shayxzoda dramaturgiyasida milliy ruh va g‘oya masalalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Maqsud Shayxzoda dramaturgiyasining o‘ziga xosligi

Maqsud Shayxzoda dramaturgiyasi o‘zining chuqur falsafiy mazmuni va tarixiy tafakkuri bilan ajralib turadi. Shoir dramatik asarlarida milliy qadriyatlarni ulug‘lash, inson erki va ma’naviy komillik masalalarini ilgari suradi.

Shayxzoda dramatik asarlarida:

tarixiy haqiqat va badiiy to‘qima uyg‘unlashadi;

qahramonlarning ruhiy olami chuqur ochib beriladi;

milliy ruh va umuminsoniy g‘oyalar bir-biri bilan uyg‘unlashadi.

Shoir dramaturgiyasining asosiy xususiyatlaridan biri tarixiy shaxslar obrazini zamonaviy ruh bilan talqin qilishdir. Bu esa asarlarning bugungi davr uchun ham dolzarb bo‘lib qolishiga xizmat qiladi.

“Mirzo Ulug‘bek” tragediyasida milliy ruh talqini

Mirzo Ulug‘bek obrazi Shayxzoda dramaturgiyasining eng yuksak badiiy yutuqlaridan biri hisoblanadi. “Mirzo Ulug‘bek” tragediyasida buyuk olim va hukmdorning murakkab hayoti, ilm-fanga bo‘lgan sadoqati hamda jaholat bilan kurashi tasvirlanadi.

Ulug‘bek obrazi orqali shoir:

ilm-ma’rifatning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rnini;

inson tafakkurining qudratini;

jaholatning salbiy oqibatlarini ko‘rsatadi.

Asarda milliy ruh, avvalo, tarixiy haqiqatni badiiy ifodalash orqali namoyon bo‘ladi. Ulug‘bek siymosi xalqning ilm-fan va ma’rifatga bo‘lgan intilishlarini o‘zida mujassamlashtiradi.

Shayxzoda Ulug‘bekni oddiy hukmdor emas, balki xalq ravnaqi va ilm taraqqiyoti uchun kurashgan ma’rifatparvar shaxs sifatida tasvirlaydi. Bu esa asarning g‘oyaviy mazmunini yanada boyitadi.

Tarixiy obrazlar va milliy tafakkur

Maqsud Shayxzoda dramaturgiyasida tarixiy obrazlar muhim o‘rin egallaydi. Shoir tarixiy shaxslarni tasvirlash orqali milliy o‘zlikni anglash va tarixiy xotirani tiklashga harakat qiladi.

Tarixiy obrazlar orqali:

xalqning ma’naviy merosi;

milliy g‘urur;

vatanparvarlik;

adolat va haqiqat g‘oyalari yoritiladi.

Shayxzoda tarixiy qahramonlarni ideal darajada tasvirlash bilan birga, ularning insoniy kechinmalarini ham ochib beradi. Bu esa obrazlarning hayotiy va ta’sirchan chiqishiga sabab bo‘ladi.

Dramaturgning mahorati shundaki, u tarixiy voqealarni zamonaviy ijtimoiy-falsafiy qarashlar bilan uyg‘unlashtira olgan. Natijada tarixiy dramalar bugungi avlod uchun ham ma’naviy ahamiyat kasb etadi.

Shayxzoda dramaturgiyasida vatanparvarlik g‘oyasi

Maqsud Shayxzoda asarlarida vatanparvarlik g‘oyasi markaziy o‘rinlardan birini egallaydi. Shoir qahramonlari o‘z yurti, xalqi va ma’naviy qadriyatlari uchun kurashuvchi shaxslar sifatida gavdalanadi.

Ayniqsa, tarixiy dramalarda:

xalq manfaatini himoya qilish;

yurt ravnaqi uchun xizmat qilish;

milliy birlikni saqlash kabi masalalar yoritiladi.

Shayxzoda qahramonlari orqali yosh avlodni vatanparvarlik va fidoyilik ruhida tarbiyalashga intiladi. Bu jihat dramaturg ijodining tarbiyaviy ahamiyatini oshiradi.

Insonparvarlik va ma’naviyat masalalari

Shayxzoda dramaturgiyasida insonparvarlik g‘oyasi muhim o‘rin tutadi. Shoir asarlarida inson sha’ni, erkin fikr va adolat masalalari yuksak badiiylik bilan ifodalanadi.

Dramatik qahramonlar:

haqiqat uchun kurashadi;

ilm va ma’rifatni himoya qiladi;

inson qadrini ulug‘laydi.

Shayxzoda uchun ma’naviyat inson kamolotining asosiy mezoni hisoblanadi. Shu sababli uning asarlarida ezgulik va adolat doimo ustuvor g‘oya sifatida talqin qilinadi.

Dramaturgiyaning badiiy xususiyatlari

Maqsud Shayxzoda dramaturgiyasi quyidagi badiiy xususiyatlari bilan ajralib turadi:

Psixologik tasvir

Qahramonlarning ichki kechinmalari chuqur ochib beriladi. Bu dramatik konfliktning kuchayishiga xizmat qiladi.

Tarix va badiiyat uyg‘unligi

Shoir tarixiy haqiqatni badiiy tafakkur bilan boyitadi. Natijada asarlar ta’sirchan va hayotiy chiqadi.

Til va uslub

Shayxzoda dramalarining tili boy, obrazli va falsafiy mazmunga ega. Shoir dialog va monologlardan mahorat bilan foydalanadi.

Milliy ruhning ustuvorligi

Asarlarda xalqning urf-odatlari, qadriyatlari va ma’naviy dunyosi yorqin aks etadi.

Xulosa

Maqsud Shayxzoda dramaturgiyasi o‘zbek adabiyotining muhim yutuqlaridan biri hisoblanadi. Shoir dramatik asarlarida milliy ruh, tarixiy tafakkur, ma’rifatparvarlik va insonparvarlik g‘oyalarini chuqur badiiy talqin qilgan.

Ayniqsa, “Mirzo Ulug‘bek” tragediyasi orqali ilm-fan va jaholat o‘rtasidagi kurash, inson tafakkurining qudrati hamda milliy ma’naviyat masalalari yorqin yoritilgan. Shayxzoda dramaturgiyasi bugungi kunda ham o‘zining ma’naviy va estetik ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Shoir asarlari yosh avlodni vatanparvarlik, ma’rifatparvarlik va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shayxzoda M. Asarlar to‘plami. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1972.
2. Shayxzoda M. Mirzo Ulug‘bek. – Toshkent: O‘zbekiston davlat nashriyoti, 1964.
3. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1999.
4. Qosimov B. Milliy uyg‘onish va o‘zbek adabiyoti. – Toshkent: Ma’naviyat, 2004.
5. Yo‘ldoshev Q. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2006.
6. Ahmedov S. Maqsud Shayxzoda ijodiy mahorati. – Toshkent: Fan, 1985.
7. Rasulov A. Badiiylik mezonlari. – Toshkent: Fan, 2007.
8. Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2002.
9. Normatov U. Ijod sehri. – Toshkent: Sharq, 2007.
10. Hotamov N., Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlari lug‘ati. – Toshkent: O‘qituvchi, 1983.